Kapitola 1.1

Úvod Philipa Hurtada

Ten den v knihovně

„Musíme si dávat pozor, abychom něčemu nevěřili jen proto, že si přejeme, aby to byla pravda.“

Richard Feynman, nositel Nobelovy ceny za fyziku z roku 1965

Dovolte mi, abych se představil. Jmenuji se Philip Hurtado. Na Hertfordshirské univerzitě jsem studoval letecké inženýrství a poté jsem na Univerzitě v St Andrews získal magisterský titul z fyziky. Krátce jsem působil ve výzkumu letectví i jaderné fúze, ale nakonec jsem svou profesní dráhu spojil s výrobou automobilů. A právě zde začíná to zajímavé: při práci v automobilových závodech jsem objevil metodu zdokonalování výrobních procesů nazvanou Six Sigma.

Tato metoda využívá pokročilou statistickou analýzu, která pomáhá inženýrům zvyšovat výkonnost výrobní linky omezováním kolísání výrobního procesu. Výsledkem je méně vad a výrazně vyšší kvalita výrobků. Účinnost metody Six Sigma si můžete představit, když porovnáte dokonale lícující dveře nového vozu Range Rover Velar se staršími modely.

Ale proč vám to všechno vyprávím?

Posledních pět let jsem pracoval jako konzultant s kvalifikací Lean Six Sigma Black Belt a napadlo mě: „Proč nepoužít stejné metody soustavného zlepšování také ve svém šachu?“ Koneckonců jsem měl k dispozici statistické programy i šachové enginy, s jejichž pomocí jsem mohl měřit a sledovat vlastní pokrok.

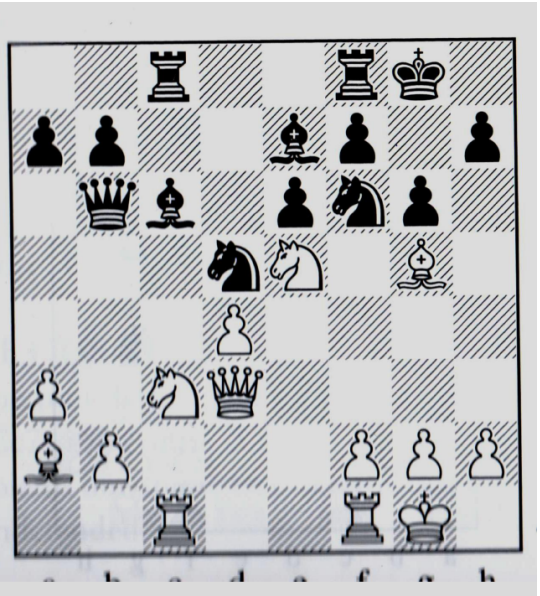
Po šest měsíců jsem připravoval experimenty, které měly odhalit, jaké změny mají na zlepšení mé šachové hry největší vliv. Zkoušel jsem nejrůznější věci: sledoval jsem účinky stravy, pohybu, denní doby, kdy hraji, energetických nápojů, studia zahájení, koncovek a podobně.

A zjistil jsem něco pozoruhodného: kvalitní noční spánek, spojený s dovolenou, uspokojivou finanční situací a celkovou duševní pohodou, přinesl lepší výsledky než všechny ostatní faktory dohromady. Přesto bylo zlepšení jen malé, snad o 100 bodů Elo, z 1900 na 2000, což stále spadalo do přirozeného kolísání mé herní výkonnosti.

Napadla mě tedy ještě jedna myšlenka: proč nepřipravit experiment, který by odhalil, jak se při rozhodování postupuje špičkový velmistr? Potom bych mohl jeho způsob uvažování porovnat s tím, jak přemýšlím o vlastních tazích, a poučit se z rozdílů. K hodnocení kvality tahů by mi opět pomohl šachový engine a statistický software by ukázal, nakolik jsou zjištěné rozdíly významné. Než však začneme, rád bych vám něco pověděl o své šachové minulosti.

Před dvaatřiceti lety, když mi bylo devatenáct, jsem v knihovně v Hove na Church Road, nedaleko místa, kde jsem tehdy žil se svou babičkou, objevil fascinující šachovou knihu. Jmenovala se *Thought and Choice in Chess* (Myšlení a volba v šachu). Napsal ji nizozemský psycholog, který provedl strhující experiment: vyzval slavné šachové mistry i amatéry, aby při řešení šachových úloh přemýšleli nahlas.

Rychle jsem požádal pracovnici knihovny o list papíru, abych mohl zakrýt řešení, a pustil jsem se do hledání nejlepších tahů sám. Kromě ryzí radosti z řešení úloh mě naprosto fascinovalo číst sled úvah některých mistrů, zvláště někdejšího mistra světa Alexandra Alechina, mého vůbec nejoblíbenějšího šachisty.

Šachový mistr a psycholog Adriaan de Groot předložil tuto pozici Alechinovi, Keresovi, Euwemu a dalším předním hráčům během turnaje AVRO v roce 1938, stejně jako řadě slabších, ale stále zkušených šachistů. Experimentem se snažil proniknout do tajemství šachového myšlení a rozhodování a zjistit, čím se silní mistři liší od slabších hráčů.

Než své myšlenky porovnáte s Alechinovými, můžete si pozici nejprve sami promyslet.

Nyní následují komentáře Alexandra Alechina k úloze, kterou mu de Groot předložil. Jsem přesvědčen, že vás zaujmou stejně jako mě, když jsem je před dvaatřiceti lety poprvé četl v tiché knihovně na jihu Anglie.

Alechin nad uvedenou pozicí přemýšlel devět minut, dne 28. listopadu 1938. Původní komentář byl převeden do algebraické notace.

Komentář Alexandra Alechina

Na první pohled se mi matně vybavuje jedna turnajová partie Botvinnik vs. Vidmar (Nottingham). Určitá podobnost tu je: stejné postavení dámy na d3. Typ zahájení: přijatý dámský gambit.

Za půl hodiny bych měl být schopen logicky zrekonstruovat průběh partie až do této pozice.

Je pěšec na b2 skutečně napaden?

Podívejme se, jaké možnosti protihry má bílý. Které tahy stojí za zvážení?

1.Sxd5 je třeba propočítat. **1...Sxd5** není dobré; ani **1...Jxd5** není dobré.

Tedy **1...exd5**. Jezdec na f6 je teď poněkud slabý.

Mohlo by následovat **2.Jg4** nebo **2.Ve1**. Také **2.Jxc6** a poté **3.Ve1**. Případně **2.Df3**.

V každém případě je **1.Sxd5** lákavý tah.

Podívejme se ale ještě na další možnosti:

1.Jg4 stojí za zvážení, ale nevypadá příliš dobře.

Možná **1.Jxd5**. **1...Jxd5 2.Sxd5 Sxg5**, s mnoha možnostmi braní. Na první pohled však žádná nepřesvědčuje.

1.Jxc6. Jenže po **1...bxc6** bude pole d5 dobře kontrolováno. To je škoda.

V každém případě má bílý výrazně lepší pozici. Byl bych velmi spokojen, kdybych měl takovou pozici v turnajové partii.

Existují kromě **1.Sxd5** ještě nějaké jiné tahy, které vedou k rozhodující výhodě?

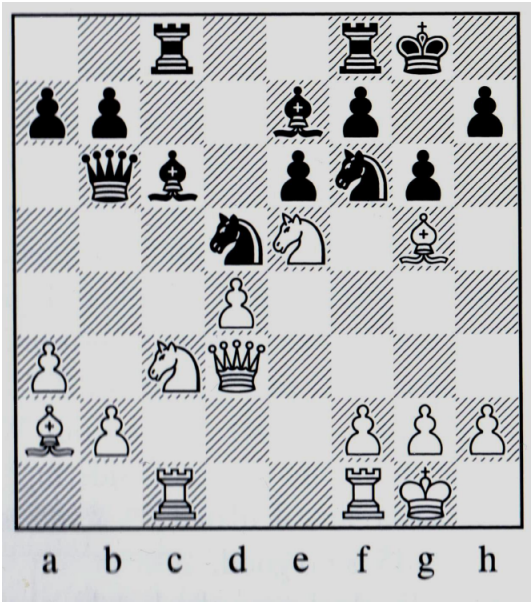
1.Sxd5 je velmi silný tah, to je jisté.

Po **1.Jxc6 bxc6** bude tlak na c6 a bílý bude mít dvojici střelců. Také velmi příjemné. Ale pozice slibuje ještě více.

Ještě jednou prověřit ostatní možnosti…

Nuže, v časové tísni bych zahrál **1.Sxd5**.

Rozbor s doplněnými variantami Michaela Adamse

Alechin začíná propočtem:

1.Sxd5!

Tři jiné tahy Alechin považuje za slabší:

1.Jg4? uvádí se slovy „stojí za zvážení, ale nevypadá příliš dobře“. Druhá část tohoto výroku je přesnější: po **1...Jxg4 2.Jxd5 Sxd5 3.Sxe7 Sxa2** vyhrává černý.

1.Jxd5? Jxd5 označuje pochopitelně za nepřesvědčivé.

Po **1.Jxc6 bxc6** se Alechinovi pozice bílého líbí. Přeji mu hodně štěstí při přesvědčování Stockfishe, který neochvějně ukazuje 0,00! V roce 1938 to však byl menší problém.

1...exd5

Alechin správně hodnotí pozici jako velmi dobrou pro bílého, ale neřekne jednoznačně, který tah považuje za nejlepší; navrhuje několik možných plánů.

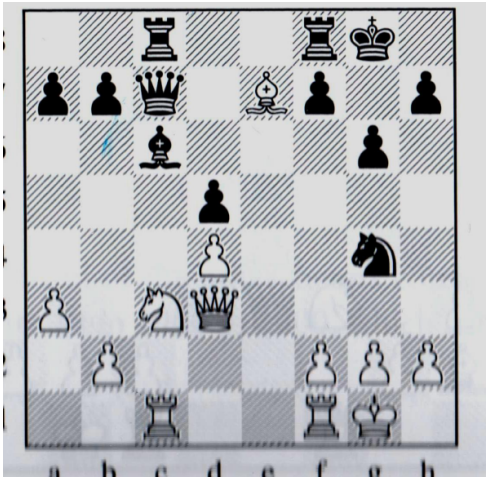
O tahu **1...Sxd5?** říká, že „není dobrý“, aniž uvádí podrobnosti. Nepochybně viděl jednoduchou variantu **2.Sxf6 Sxf6 3.Jxd5 exd5 4.Jd7** se ziskem kvality.

Rovněž tah **1...Jxd5?** výstižně označuje za „špatný“: po **2.Jxd5 Sxd5 3.Sxe7** získává bílý figuru.

2.Vfe1!

Tento přirozený tah představuje nejpřesvědčivější cestu k rozhodující výhodě.

2.Jg4? je chybou kvůli **2...Jxg4! 3.Sxe7 Dc7!**

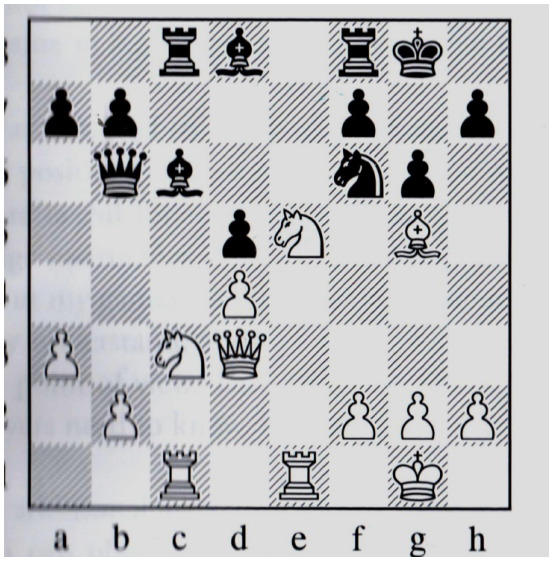
Bílý se může vyhnout ztrátě figury tahem **4.Dh3**, ale po **4...Dxe7 5.Dxg4 Vce8** je pozice pouze vyrovnaná.

2.Df3 Dd8 3.Vfe1 je další vítězné pokračování. Důležité však je, že po **3...Je4 4.Sh6** získává bílý kvalitu.

Alechin zmínil také **2.Jxc6 bxc6 3.Vfe1**, ale toto pokračování nepůsobí tak přesvědčivě. Bílému sice zůstává určitá iniciativa, zdá se však předčasné měnit pasivního černého střelce.

2...Sd8

Po **2...Dxb2 3.Df3 Kg7 4.Jd1 Dxd4 5.Jxc6 Vxc6 6.Sxe7** získává bílý figuru.

3.b4!

Bílý dále zesiluje tlak.

3...a6

Po **3...Kg7 4.b5 Se8 5.Dh3** hrozí kromě napadení věže na c8 také **Sh6+**.

Po tahu z hlavní varianty má bílý několik slibných možností, ale jedna cesta, jak dosáhnout rozhodného průlomu, je:

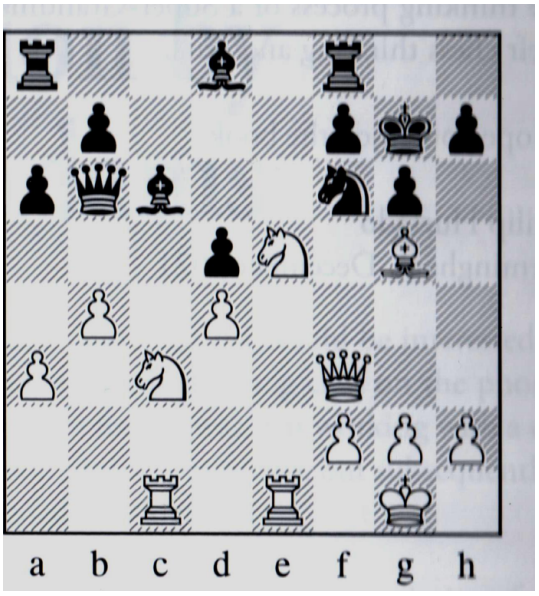
4.Dh3 Va8

Věž musí ustoupit: přirozené **4...Vc7** totiž naráží na **5.Dh4!**, což vyvolává vážné problémy, protože střelec na d8 není krytý.

Také **4...Dc7 5.Sxf6 Sxf6 6.Jxd5** vede k výhře.

5.Df3 Kg7

Nyní je k dispozici poměrně efektní kombinace:

6.Sxf6+ Sxf6 7.Dxf6+! Kxf6 8.Jd7+

Méně působivé je **8.Jxd5+ Sxd5 9.Jd7+ Kg7 10.Jxb6 Vad8**.

8...Sxd7 9.Jxd5+ Kg7 10.Jxb6 Vad8 11.d5

Bílý by měl koncovku vyhrát.

Když de Groot ve čtyřicátých letech prováděl svůj slavný výzkum, šachové enginy ještě neexistovaly a nebyl vyvinut ani ratingový systém Elo. Nemohl proto matematicky zkoumat vztah mezi hráčovou šachovou silou a řadou dalších proměnných, které při experimentech s řešením úloh měřil.

Více než osmdesát let po prvních de Grootových experimentech jsem se k jeho metodě vrátil. Pomáhaly mi při tom Stockfish, šachový engine s nadlidskou výkonností, a Minitab, pokročilý statistický program. Pomocí nových, dosud nepublikovaných šachových úloh jsem se pokusil konečně odhalit přesné rozdíly mezi hráči různé výkonnosti.